

gelukkig al schetsboeken vol korte mededeelingen. Het omslag had ik voor mijn rekening genomen en mijn artistieke vrienden hebben mij daar nog al eens de ooren over gewasschen. 't Was schooljongenswerk zeiden ze. Maar ik wil het hier nog eens in al zijn naïeviteit reproduceeren: de Nederlandsche landschappen, lustoorden voor den zwerver: de Vechtstreek, het Bosch, het Duin, de Heide, allemaal op één na blaadjes uit mijn schetsboek. En wat ik gezwoegd heb op die Bryonia-loot.

Versluys deed het ook niet ten halve; hij liet het drukken op wit geglaceerd papier en de titel zelf met een roode letter en dat zag er toch zeer innemend uit.

Schooljongenswerk. Gelukkig maar. We hebben in den tekst ook heel wat schooljongenswerk geleverd en een heel domme komieke fout van mij is dezer dagen nog in vollen ernst in een groot dagblad nageschreven. Maar het heeft niet gehinderd en misschien wel gemaakt, dat veel schooljongens en schoolmeisjes van dat soort van werk zijn gaan houden. Heimans is trouwens tot zijn dood toe een echte schooljongen gebleven en als het mij vergund mag zijn aan mijn dank aan allen, die ons vijftientig jaar lang geholpen hebben, nog een wensch toe te voegen dan is het deze: dat de wakkere, vertrouwensvolle, blijde schooljongensgeest nog lang in ons blad moge leven.

JAC. P. THIJSSÉ.

OVER VOGELTREK.

PROFESSOR Van Oort heeft bij het aanvaarden van het buitengewoon hoogleeraarsambt aan de Rijks Universiteit te Leiden een zeer belangrijke rede uitgesproken over Vogeltrek en zijn tegenwoordig experimenteel onderzoek¹⁾. Ik zou haast zeggen, niemand mag over vogeltrek meepraten, als hij niet eerst kennis genomen heeft van deze verhandeling, die in brochurevorm bij Brill te Leiden is verschenen. Zeer bondig behandelt van Oort de geschiedenis van de studie van den vogeltrek en de theoriën omtrent het ontstaan en het wezen van de indrukwekkende vogelverplaatsingen, die wij ieder jaar kunnen waarnemen. Het gaat niet aan, om in zoo'n beknopt bestek de theorieën alle uitvoerig critisch te behandelen, en over het algemeen beperkt Prof. van Oort zich er toe, sommige duidelijk bewezen stellingen te aanvaarden, andere op goede gronden te verwerpen en in de hoofdzaken een afwachtende houding aan te nemen, daar wij ondanks het mooie werk dat reeds verricht is, eigenlijk toch pas staan aan het begin van het onderzoek.

Eigenlijk zijn we tot nu toe nog niet verder gekomen dan gissingen, die dan nog meestal gebaseerd zijn op een te beperkt stel van waarnemingen. Ook is het verschijnsel van trek niet beperkt tot de vogels alleen, er bestaat ook trek van zoogdieren, van visschen, van insecten, van wormen zelfs. De omstandigheden waaronder die trek plaats vindt, kunnen weer zeer uiteenloopen, maar de voornaamste drijfveeren zijn toch in den regel voeding en voortplanting.

Indien wij ons nu tot de vogels bepalen, dan blijken ook binnen de grenzen van deze eene groep de trekverschijnsels nog van zeer uiteenlopenden aard te zijn en zelfs bij vogels

1) Dr. E. D. van Oort: De Vogeltrek en zijn tegenwoordig experimenteel onderzoek. N.V. Boekhandel en Drukkerij voorh. E. J. Brill, Leiden 1920. 23 pp.

van een en dezelfde soort te verschillen. Ten slotte gaat men dan ook het veiligst, door zooveel mogelijk de trekavonturen van afzonderlijke individuen na te gaan en op die gronden te komen tot een algemeene opvatting van den trek. Professor van Oort is daar nu al een tiental jaren mee bezig, sedert 's Rijks Museum van Natuurlijke Historie in 1911 de bekende ringen van aluminium is gaan verstrekken, waarmee nu tusschen de twintig en dertigduizend vogels zijn geringd. Hiervan zijn er nu 454 gevangen of geschoten (sommige ook weer vrijgelaten?) en hoewel dat nu niet veel lijkt, is het toch genoeg om Prof. van Oort in staat te stellen, in het tweede deel van zijn rede allerlei zeer interessante dingen te vertellen en den indruk te vestigen dat dit onderzoek, naast de waarnemingen van trekstations en afzonderlijke goed gesitueerde waarnemers, ons binnenkort omtrent verschillende trek-vraagstukken wat zekerheid kan geven. Maar het aardigste is wel, dat ditzelfde ring-onderzoek ook weer nieuwe vragen opwerpt. Zoo blijkt het, dat sommige vischdiefjes na het verlaten van de broedplaatsen zich niet regelrecht naar het Zuiden begeven, maar eerst nog even een kijkje gaan nemen in Denemarken en Zweden.

Ik denk wel, dat we al vrij spoedig de klassieke onderscheiding in trekvogels, zwerfvogels en strandvogels zullen moeten laten varen. Het zal er wel van komen, dat het begrip zwerfvogels in het gedrang raakt en dat we van de trekvogels nog eens weer een stuk of drie groepen maken. Hoe grooter stuk van de wereld we overzien, des te duidelijker blijkt, dat we maar zelden een heele vogelsoort kunnen indeelen bij een der drie klassieke groepen. De spreeuwen zijn in een deel van hun gebied standvogels, in een ander trekvogels, ja het is mogelijk, dat onder de spreeuwen, die in Nederland broeden zowel trekvogels als standvogels voorkomen. De ringen kunnen hier duidelijkheid brengen, ook de onderzoekers van huis en erf, die zich thans scharen onder de leiding van Wolda en Tollenaar.

Over de onmiddellijke aanleiding tot het trekken verkeert men nog in het onzekere. De hypothese, dat het begin van voorjaars trek en najaars trek zou samenvallen met het optreden van gebieden van hoogen barometerstand vindt tegenwoordig nog al veel aanhangers. Hierbij ziet men dan echter over het hoofd, dat de trek het heele jaar door duurt. Zelfs schuiven voorjaars trek en najaars trek wel over elkaar heen omtrent den kortsten en den langsten dag. Uit van Oorts ringproeven blijkt dan ook al dat lepelaars van Callantssoog reeds in Juli bij Calais verschijnen. Jonge spreeuwen beginnen hun herfsttrek al in Juni, leeuwerikken zijn in Januari reeds op den voorjaars trek. De duur van den trek kan zeer uiteenloopen: de voorjaars trek van de nachtegalen duurt in ons land een paar weken, die der kievitten wel langer dan drie maanden.

Vroeger ben ik wel van plan geweest om nog eens naar het hooge Noorden te trekken om het begin van den trek te zien, maar dat kan ik toch eigenlijk hier in Holland even goed doen. Ik heb al wel eens verteld, hoe ik op Juli-avonden de jonge zwarte sterntjes troepsgewijs zag wegtrekken uit het Naardermeer. Datzelfde heb ik ook gezien voor lepelaars en als wij maar zorgen, op onze post te zijn, kunnen we op nog andere beroemde broedplaatsen het wegtrekken der vogels precies waarnemen. Voor zwaluwen en ooievaars is dit te doen en het moet ook wel gaan voor andere soorten. Jaar op jaar ga ik er op uit, om te zien hoe zich bij Spaarndam de eerste spreeuwentropen vormen. Het begint er mee, dat de huishoudens met de oude spreeuwen er bij dagelijks op een gunstig gelegen plek bijeenkomen en dan worden daar de jongen door de ouden gevoederd. De troep wordt met den dag grooter en is dan opeens verdwenen. Nu komt het mij toch voor, dat dan wellicht daar plaatselijk de voedselvoorraad is uitgeput. Ook het wegtrekken van de jonge lepelaars uit het Naardermeer, hangt samen met het feit, dat de oude vogels ophouden met ze te voeren en in het Meer vinden ze niet wat ze noodig hebben. Voor andere soorten kan weer een andere aanleiding bestaan. Hier ligt weer een zeer ruim veld van onderzoek en ieder lezer kan zich verdienstelijk maken door voor een bepaald gebied in ons land de vragen te beantwoorden: wat doen de jonge vogels, nadat ze het nest verlaten hebben? Vormen ze troepen? Wanneer en waarom gaan ze weg?

De vogeltrek is een zeer oud verschijnsel, wellicht haast zoo oud als de vogels zelf en hiermee belanden wij op het gebied van de geologie; bij den ijstijd en bij het tertiaire tijdvak met zijn vermoedelijk zacht klimaat, dat zelfs wel tropisch genoemd wordt. Die zaak is nog lang niet uitgevochten. Men zit nog steeds verlegen met de fossiele flora van Groenland en Spitsbergen. Bij ons is door Prof. van Baren indertijd er op gewezen, dat vrij zeker in het plioceen ons klimaat niet veel verschilde van het tegenwoordige, en wat de dieren betreft, is daar ook niet veel tegen in te brengen. Prof. van Oort voert de vondsten van flamingo, ibis en pelikaan in het mioceen van Allier aan, als aanwijzingen voor dat subtropisch karakter, maar mijns inziens ten onrechte. De ibis verschijnt haast ieder jaar in ons land en de pelikaan broeden thans nog op de breedte van Sint Petersburg en de zuidspits van Groenland en wel bij Fort Smith in Canada, waar de zestigste parallel de Slavenrivier snijdt. Eenige jaren geleden broedden ze nog in Hongarije en als Europa niet zoo vroeg zoo dicht bevolkt was geweest, hadden we ze misschien nu ook hier in het mondingsgebied van den Rijn. Ook in Engeland zijn pelikaanbeenderen gevonden in het kwartair. Het is zeer leerzaam, ook voor de studie van den vogeltrek, om de natuurlijke historie van Amerika te bestudeeren. De omstandigheid, dat de gebergten daar in hoofdzaak Noord-Zuid verloopen en dat de planten na den ijstijd geen Pyreneeën, Alpen of Karpathen over te trekken hadden, om het verloren gebied te herwinnen heeft daar heel andere toestanden geschapen.

Wij mogen ons gelukkig achten, dat thans aan de Leidsche Universiteit een professoraat is gevestigd, dat zich in hoofdzaak zal wijden aan de studie van de vogels. Wij hadden zoo iets hard nodig en wenschen van harte dat Prof. van Oort de voldoening moge smaken, knappe studenten te zien promoveeren op onderwerpen uit de vogelkunde. Wetenschappelijke ornithologen.

JAC. P. THIJSSSE.

VARIA.

MET het beschrijven van bijna onvindbare zeldzaamheden of microscopisch kleine, algemeen voorkomende wonderen zal ik U niet lastig vallen. Ik wil alleen, naar aanleiding van de hier gereproduceerde teekeningen, een paar eenvoudige opmerkingen maken, die uitsluitend beschouwd moeten worden als stimulans in de richting van amateur-natuurstudie.

Dat ik hierbij aan de schildvleugeligen de eerste plaats toedeel ligt voor een groot gedeelte aan de meer dan stiefmoederlijke bejegening, die onze kevers in „De Levende Natuur” in de laatste tijd is te beurt gevallen.

Als ik zoo de vorige jaargangen eens doorloop, komt onwillekeurig de gedachte bij mij op: ik maak me sterk dat ik twintig, dertig afbeeldingen van graafwespen, bijtjes, libellen, e. a. insecten kan aanwijzen, tegen één van onze 3000 coleoptera.

Zonder ons tot de micro's te bepalen, kunnen we heel interessante dingen bij onze kevers waarnemen. Een loup, die $8 \times$ vergroot is ruimschoots voldoende, om ons heel wat nieuwe ontdekkingen te bezorgen, en is bovendien op de wandeling wel zoo handig als een achromatische lens van eenige m.M. diameter.

Woud-loopkever.
Carabus nemoralis.